

Adana Türkülerinde Kadın Teması

Tarkan YAZICI*

*Mersin Üniversitesi
Eğitim Fakültesi*

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Adana türkülerinde yer alan kadın temalarının belirlenmesidir. Betimsel bir araştırma olan bu çalışmada literatür taraması yapılmış, araştırma konusu ile ilgili arşivler, kitaplar, makaleler, sempozyum bildirileri, yayınlar, tezler incelenmiştir. Araştırmanın verileri, içerik analizi ve frekans analizi tekniği kullanılarak kategorize edilmiş olup olumlu ve olumsuz duygular uyandıran kavramlar altında iki kategoride değerlendirilmiştir. Çalışmada, türkülerde en çok yer alan kadın temalarının sevgiliye methiye-övgü-özlem, kadının cinsel obje olarak görülmesi, aşk acısının duyulması ve kadın istismarı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Adana, Adana türküleri, kadın, tema.

Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, tyazici@mersin.edu.tr

The Theme Of Woman in Adana Folk Songs

Tarkan YAZICI*

Mersin University, Faculty of Education,

ABSTRACT

This study aims to determine the themes of woman existing in Adana folk songs. Literature is reviewed and archives, books, articles, symposium statements, publications, dissertations that are related to research topic, are investigated in this descriptive study. The research data is categorized through the use of content analysis and frequency analysis and it is evaluated under two categories, concepts which arouse positive and negative feelings. This study concludes that themes of woman which are mostly found in folk songs are, overpraising of beloved, longing for beloved, considering woman as a sex object, revealing the pangs of love and woman abuse.

Keywords: Adana, Adana folk songs, woman, theme.

Associate Professor, Mersin University, Faculty of Education, tyazici@mersin.edu.tr

1.GİRİŞ

Türküler, halkın sözlü geleneğinden doğan, gelişen ve sosyal yaşamdan izler, çeşitli mesajlar taşıyan duygu ve düşünce aktarımını sağlayan şiirlerdir (Boratav, 1981). Diğer bir ifadeyle ise doğumdan ölüme kadar yaşanan ve iz bırakmış tüm olayları dile getiren, sevinçli/üzüntülü zamanlardaki coşku ve heyecanı yansıtan, anonimleşen manzum ürünlerdir (Balkaya, 2013). Bu ürünler, milletlerin belleklerini oluşturan bu ürünler, aynı zamanda dönemin önemli tarihi belgeleri niteliğindedirler (Bayram, 2015). Çünkü yaşanan toplumun aynası olan türkülerde toplumda yaşananlar tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilmektedir (Önal, 2013).

Türkülerde ana, sevgili, bacı olarak yer alan kadınlar evlenme aşamasında sürekli engellerle karşılaşır; başta aile engeli olmak üzere çevre engeli ve daha birçok engelden dolayı sevdiğine kavuşamazlar ya da kendilerine âşık olan erkeklerin de acı çekmelerine sebep olurlar. Ailelerin evliliğe engel olması, sevenleri zor durumda bırakmakta, sevgilileri türlü türlü yollar aramaya yöneltmektedir. Hatta bu uğurda canlarından bile olmaktadır (Önal, 2013). Kadın-erkek ilişkilerinin konu olduğu türkülerde, cinsiyet faktörünün yarattığı karşılıklı/karşılıksız duygular ve bunların kişilere yaşattığı olaylar şekillenmektedir. Türkülerde, kadın genellikle aşkı ve sevgisi ile var olabilen, çoğu zaman sevdiğine kavuşamayan, onun ardından kavuşmak için gözyaşı dökken ve sevdiğini daima bekleyen biri olarak karşımıza çıkar. Başkası tarafından verilen kararı uygulayan/kaderin getirdiklerine razı olan kadın, devinim açısından pasif bir konumda görünür. Türkülerin büyük bir kısmında âşık olunan kadın; sevdiği erkeğe aşk acısı yaşatır, sadakatsiz ve vefasız âşıktır, gönül eğlendiricidir, cinsel yönden çekicidir, terkedilendir, kaderine boyun eğendir ve âşıkları ayıran annedir (Mirzaoğlu, 2010).

Görüldüğü üzere eril söylem tarafından ötekileştirilen, gerek cinsiyet gerekse sosyal statü bağlamında ikinci konuma itilen varlık olarak kadın ve kadın temaları daha sonraları kadınlara doğal ve yapısal özelliklerinin bir sonucuymuş gibi yansıtılmaktadır. Erkek ağızlı türkülerde, erkeklerin adeta kendi aralarında oluşturdukları kadın imgeleri ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Başka bir ifadeyle kadınlar bilhassa dış güzellik özellikleri sırasıyla sayılıp bunlara vurgu yapılan, cilveli, oynak, erkeğin gönlünü hoş tutmakla görevli kimseler olarak betimlenmektedir. Bu durum eril egemen söylemli olan yazın ve nazımda bilhassa türkülerde karşımıza çıkmaktadır. Eril egemen söylem ile gelenekten kaynaklanan meşruluğun arkasına sığınan erkek, her türlü gerçek/gerçek olmayan, olmasını arzu ettiği durumları türkü yolu mesaj ile gelenek içerisine aktarmaktadır. Bu açıdan bakıldığında edebi metinlerde erkeğin dili ile kadının bedeni arasında bir ilişki olduğu söylenebilir (Erdal, 2011). Tarih boyunca kadın, erkeğin ötekileştirilmiş, kendi özneliğinden yoksun bırakılmış, kendisi özgür olmamakla birlikte, üzerinde istenildiği gibi konuşulan bir nesne konumuna dönüştürülmüştür (Berktaş, 1997). Cornell (1998)'e göre yeni doğmuş bir çocuğun

biyolojik cinsiyeti olmasına karşın henüz toplumsal cinsiyeti bulunmamaktadır. Toplum, çocuğun önüne cinsiyete uygun kurallar-şablonlar/davranış modeller dizisi koyar. Kadınlığın ve erkekliğin öğrenilmesinden itibaren, ataerkil toplum normları aracılığıyla kadın ve erkeğin kendini sunum biçim-rolleri, davranış kalıpları, tavırları, giyim şekilleri birbirlerinden ayrılmış, bireyden sıyrılan cinsiyet kavramı farklılaşmış ve toplumsal bir anlam kazanmış; hemen hemen her ataerkil toplumda kadının aile ve toplum içindeki rolü her zaman çocuk bakımı-doğurganlık ile bağlantılı olarak ele alınmış; toplum tarafından kadının biyolojik özelliklerinden dolayı erkek ile eşit olamayacağı fikri kabul görmüştür (Aydın, 2010; Doğramacı, 1982; Ozankaya, 1994).

Türkülerde yer alan kadın temalarının toplumun belleğindeki kadın imajlarının yansımaları olduğu düşünöldüğünde kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet rollerinin toplum içindeki konumlarının belirlenmesinde türkü metinlerinin etkili olduğu ve toplumsal olaylar ya da olguların ait olduğu ulusun türkülerine de yansıdığı görölmektedir (Erdal, 2011). Toplumun aynası olan türkülerin kadının kendi dünyasını-kadınla ilgili söylemleri barındıran kaynaklar olmasından ve genel olarak bir milletin ortak duygu-düşüncelerini, üzüntülerini, sevinçlerini ve coşkularını yansıtmaktan ötürü araştırmada Adana türkülerinde kadının durumu, algılanışı, özellikleri, duygusal tutum-davranışları, toplumsal rolü ve işlevleri üzerinde durularak kadın temaları tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmmanın modeli, araştırmada kullanılan veri toplama aracı ve veri analizleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1.Araştırmmanın Modeli

Bu çalışmada, bir durum tespiti yapmak, bir durumu aydınlatmak, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasında olası ilişkileri ortaya çıkarmak için betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır (Çepni, 2009).

2.2.Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada literatür taraması yapılmış, araştırma konusu ile ilgili arşivler, kitaplar, makaleler, sempozyum bildirileri, yayımlar, tezler incelenmiş, kadın temasının yer aldığı 136 Adana türküsü tespit edilerek olumlu ve olumsuz duygular uyandıran kavramlar biçiminde incelenmiştir.

Tablo 1. Adana Türküleri

SIRA	TÜRKÜ ADI	SIRA	TÜRKÜ ADI
1.	Adana Köprü Başı	69.	İş Türküsü (Ağsayam Eziliyor)
2.	Adana Yollarında	70.	Kadir Mevlam (Muhtaç Eyleme)
3.	Ağlarım (Yirmi Sene Gurbet Kahrı)	71.	Kalenin Üstü Direk (Nidem)
4.	Ahu Gözlüm Tut Elimden	72.	Kandilli Kerem
5.	Ak Keklik Meste Gider	73.	Kara Bahtım Kem Talihim
6.	Ala Geyik Gibi Boyun Sallarsın	74.	Karanın Ağıdı
7.	Arabayı Yürüttüler	75.	Karşımdan Geliyor Gözelin Biri
8.	Arkadaşım Gurbet Elde Vuruldu	76.	Kayboldum (Bin Işık Yılı)
9.	Aşk Yoluna Canı Feda Kılanlar	77.	Kıbaroğullarının Ağıdı
10.	Atların Yiğidi Kulağın Diker	78.	Kolay Değildir
11.	Ay Doğar Ayazlanır	79.	Köprünün Altı Tiken
12.	Baba Gızın Çok muyudur	80.	Küşne Tarlası
13.	Bak Sevdiğim (Kanlı Yaşlar)	81.	Lale Sümbül Bağına
14.	Belli Olmaz (Baki Değil)	82.	Lengerinde Tuz Olsam
15.	Ben De Yoruldum	83.	Mağara Suyunda Kavga Kuruldu
16.	Bileydim Derinci'ya Varmazdım	84.	Menevşe Buldum Derede
17.	Bin Işık Yılı (Kayboldum)	85.	Mihriban (Gam Kasavet)
18.	Bir Ay Doğmuş (Beymayıl)	86.	Mor Keçeyi Boyamadım
19.	Birin Sevdim Gaşı Gara	87.	Ne Karaymış Şu Alnımın Yazısı
20.	Bocu Köyden Çıktım	88.	Ne Zaman
21.	Bodu Bodu Anan Neden Öldü	89.	Nenni İbrahim Nenni
22.	Bozgedik Destanı	90.	Nerde Gönül
23.	Bu Dünyayı Baştan Başa	91.	Nerde (Sevdiğimi Kayıp Ettim)
24.	Bülbül Ne Gezersin Çukurova'da	92.	Nergis Gözlüm Senden Ayı Düşeli
25.	Camızı Bağladım Otluğa Yakın	93.	Neyleyim Gönül Senin Elinden
26.	Çöllo Dedikleri	94.	Öküz Aldım Goşamadım

27.	Çıkıp Gurbet Ele Başa Dolaşma	95.	Öldür Güzel (Saçının Her Teli)
28.	Cin Yusufun Türküsü	96.	Ömrüm Bana (Bana Sor)
29.	Çıngıraklı Yılan	97.	Otuz Sekizde Harp İlan Oldu
30.	Daha Gelmedin	98.	Postacı (Yar Yolunu Beklerim)
31.	Davulcular Dama Doldu	99.	Rediflerin Ağıdı
32.	Deniz Kenarına Enmeyeyidin	100.	Sakın Sen (Eminem)
33.	Deniz Kenarında Yerler Hurmayı	101.	Sana Gelmek İstiyorum
34.	Dere Kenarından Geçtim	102.	Sarıkamış Ağıdı
35.	Deriye İndim Daş Bulamadım	103.	Sen Gittikçe Afet-I Devran Olacaksın
36.	Dinleyin Ağalar Benim Sözümü	104.	Sen Nerdesin
37.	Ekinler Biter Oldu	105.	Severim (Renk Renk Olmuş)
38.	Ela Gözlü Nazlı Yarı	106.	Seyyah Oldum Gezdim (Ayrılık)
39.	Elinde Gümüş Orak	107.	Sokak Arasında Kanlı Kasaplar
40.	Eş Miyidi (Aman Desinler)	108.	Soran Öğrenir (Olmazdı)
41.	Et Aldım Direminen	109.	Soranlara Ne Deyim
42.	Evlerinin Önü Gaya	110.	Su Gelir Kütüğünden
43.	Evlerinin Önü Handır	111.	Şu Dere Aka Aka
44.	Evvel (Şu Alemde)	112.	Şu Dünyada Üç Nesneden Korkarım
45.	Felek Vurgunu (Küstü)	113.	Şu Giden Kimin Kızı
46.	Galadan Eniyordum	114.	Şu Kışlanın Kapısına
47.	Gaplan Geldi Bağırmaya	115.	Sürgün (Dünya Denen Bir Yerde)
48.	Gariptir (Sılayı Gurbette Yitmiş)	116.	Sus Be Ağlama Gözüm
49.	Gaşın Gara Gözün Gara	117.	Tarif Etme Dost
50.	Gayfe Oldum Tavalarda Gavruldum	118.	Unutma Sevdiğim Sakın Unutma
51.	Geçit Ver Dağlar	119.	Üçbin Yılında
52.	Gedup Gedup Ger'arkana Bakınma	120.	Üveyik (Duruşun Gariptir)
53.	Gelsin De Bak (Dağlar Al Yeşil)	121.	Varıp Neylemeli Sılaya Gayrı
54.	Gide Gide Bir Söğüde (Ölem Ben)	122.	Vücudum Şehrini

55.	Gitme Turnam Bizim Elden	123.	Yalan Oldu Yine Yalan
56.	Gönül (Nasihatım Bir Mazluma)	124.	Yallah Kâtibim Yallah
57.	Göy Yüzünde Bölük Bölük	125.	Yandı Çukurova Yandı
58.	Güzeller Güzeli Nur Tanesin Sen	126.	Yara Beni Yara Beni
59.	Hacı Bey Ağıtı	127.	Yarab Bilmem (Ben Oldum)
60.	Haktan Gelip Hakka Giden	128.	Yaradan Yaradan
61.	Hasan Dağı Çatal Matal	129.	Yazın Geldiği Neresinden Bellüdür
62.	Hayriye (Evden Çıktı Yürüdü)	130.	Yenice Yolları Bükülür Gider
63.	Her Sabah Her Sabah Çıkmın Göklere	131.	Yirmi Sene Gurbet Kahrı (Ağlarım)
64.	İbrişim Örmüyorlar	132.	Yörü Dilber Yörü Yolundan
65.	İlk Akşamdan Doğdu	133.	Yüce Dağbaşında Koyun Güderim
66.	İnce Çayır Biçilir mi	134.	Yürü Bire Sarı Çiçek
67.	İnerler Giderler Çemişözü'ne	135.	Zabahdan Oğradım Ben Bir Geline
68.	İnsan Denen Mana	136.	Zeytün Beli Gürleyerek

2.3. Verilerinin Analizi

Elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde temel amaç elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşabilmektir. Bu nedenle elde edilen veriler önce kavramsallaştırılmalı, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmeli ve buna göre veriyi açıklayan temalar saptanmalıdır. Dolayısıyla içerik analizi aracılığıyla elde edilen veriler tanımlanmaya ve verilerde bulunabilecek gerçekler saptanmaya çalışılır. Birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve anlaşılacak bir biçimde düzenleyerek yorumlamak içerik analizinin temelidir. Elde edilen veriler; çalışmanın geçerlik-güvenirliğin artması, yanlılığın azaltılması, verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan tema/kategoriler arasında karşılaştırma yapılabilmesi ve sonuçların daha sonra anket gibi araçlarla daha geniş bir örnekleme ulaşarak tekrar sınanabilmesi için, içerik analizi türlerinden frekans analizi ile sayısallaştırılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, Adana türkülerinde yer alan kadın temaları ile ilgili olarak elde edilen bulgular tablolar halinde gösterilerek alt başlıklar halinde analiz edilerek yorumlanmıştır.

Tablo 2: *Olumlu Duygular Uyandıran Kavramlar*

Tema	Alt Temalar	Söylemler
Olumlu Duygular Uyandıran Kavramlar	Sevgiliye Methiye-Övgü-Özlem	İpek yazmalı
		Sürme gözlü
		Güzel edalı
		Ahu gözlüm
		Al geyik
		Al selvi
		Hoş yeşil
		Keman kaşlı
		Tığ kirpikli
		Mah cemal
		Kaşı kara
		Ela gözlü
		Benli yüzlü
		Nazlı yar
		Aslan gibi
		Şeker, kaymak dilli
		İnce kaşlı
		Kara gözlü
		Sıra benli
		Usul boylu
		Kalem kaşlı
		Melek simalı
		Güzeller güzeli
		Nur tanesi
Al yanaklı		
Hoş bakışlı		
Kaymak yüzlü		
Benli		
Menekşe kokulu		
Sürmeli		
Kırmızı yanaklı		
Meral gibi		
Kömür gözlü		
Burma zülüflü		
Siyah sürmeli		

Tablo 2'ye göre olumlu duygular uyandıran kavramlar ana temasında sadece *sevgiliye methiye-övgü* alt temasına rastlanmış ve bu alt tema incelendiğinde kadının fiziksel özellikleri ile ön plana alındığı ve sevginin anlatılmasında kadının güzelliğinin, cazibesinin dile getirildiği görülmektedir. Türkülerde en fazla alt temanın bu olduğu tespit edilmiş, türkülerde en çok vurgulanan kavramın fiziksel görünüş ve bu görünüşün sevende oluşturduğu imgeler olduğu saptanmıştır. Alt tema ile ilgili kadın temasının metinleştiği örnekler şöyledir:

Sevgiliye Methiye-Övgü-Özlem:

“Karagöz üstünde o keman kaşlar

Kirpikler canıma tığ gibi işler

Mah cemal üstüne dökülmüş saçlar

Acep yanan yare var mı ben gibi” (Aşk Yoluna Canı Feda Kılanlar)

“Kaşların ince mince

Ölürüm görmeyince

Seni bana vermezler

Düşmanlar ölmeyince” (Et Aldım Direminen)

“Gaşın gara gözün gara

Çifte benler sıra sıra” (Gaşın Gara Gözün Gara)

Tablo 3: *Olumsuz Duygular Uyandıran Kavramlar*

Tema	Alt Temalar	Söylemler	
Olumsuz Duygular Uyandıran Kavramlar	Kadının Cinsel Obje Olarak Görülmesi	Üç beş güzel bir arada Şeftalisine vurgunum Göğsü Tekir yaylası Yaşı gelse elliye Üç daneyi neylemeli	
		Nazlı Salına salına Huri bibisi Süzgün gözlü Nar tanesi Fincan göbekli Göğsünde güller Yayla dilber Çok canlar yakan ateşi suzan Gerdanı terli Kola gel Dilber Ak gerdan Kiraz dudaklı	
		Aşk Acısı Duyma	Vefasız yar Çıngıraklı yılan çıktı sevdiğim Yanında halt etmiş eşek arısı Aşkın hançerini soktun Hasret ettin beni Erim erim eriye Başımın belası Ganlı zalim Allah da seni yahsın Saçının her teli bir darağacı Kara sevdalara kalasıca kız Zalim İnce tülbentlerden süzenim yoktur

Kadın İstismarı	<p>Onüçünde kız olur</p> <p>On beşinde yar sevdim</p> <p>Evlinin ne yüzü var, alırsan gel ergen al, cilvesi var nazı var</p> <p>Geldin idin on üç on dört yaşına</p> <p>Küçüceksin (sevdiğim gözelim), yanımda beslen</p> <p>Gücükekten güzelsin</p> <p>Küçücükten bir yar sevsem, sarsam belini olmaz mı</p> <p>Sevdim bir yosmayı</p>
Mutsuzluk	<p>Şu gönlümü aldı kaçtı</p> <p>Başka yar ile dolaştı</p> <p>Bana nisbet yaptı kaçtı</p> <p>Yanım belim hurd, yalnız yata yata</p>
Kadın Haklarının Göz Ardı Edilmesi	<p>Her bakışın beş bin lira, gel vereyim peşin gelin</p> <p>Koyunu satar da altın ederim, kız seni alır da hatun ederim</p>
Aşkta Sorumluluğun Karşı Tarafa Yüklmesi	<p>Kızlar gider eşmeye, bize tuzak deşmeye</p> <p>Öldürdün vereminen</p> <p>Bana nispet gezme alları giyip</p>
Ayrımcılık	<p>Yabancı alır mıyım</p> <p>El kızsın güvenemem</p>
Takip Etme-Röntgencilik	<p>Kınalamış nazik eli</p> <p>Koynundaki gonca gülü</p> <p>Kollar nazik oy oy</p> <p>Kara dut parmak gibi</p>
Aldatmak	<p>Gezersin ellerinen</p>
Çaresizlik	<p>Namusuma ar geliyor, gelin seni boşamadım</p>

Tablo 3’de aşk acısı duyma, çaresizlik, umutsuzluk alt temalarında kaynak kişilerin aşk acısından umutsuz, çaresiz hatta sitemli oldukları görülmektedir. Kadın haklarını göz ardı etmek, kadın istismarı alt temasında kadınların istismarını düşündüren söylemler belirlenmiştir. Bunlardan en çok dikkat çekenleri ise

“Koyunu satar da altın ederim, kız seni alır da hatun ederim”, “Her bakışın beş bin lira, gel vereyim peşin gelin”, “Beslenmiş emik kuzu”, “Onüçünde kız olur”, “Evlinin ne yüzü var, alırsan gel ergen al, cilvesi var nazı var”, “Küçücükten bir yar sevsem, sarsam belini olmaz mı” gibi sözler küçük yaştaki birisine duyulan duyguları barındırmaktadır. Alt temalar ile ilgili kadın temasının metinleştigi örnekler şöyledir:

Kadının Cinsel Obje Olarak Görülmesi:

“Haydi çiftetelliye

Ayşe Fatma Hayriye

Çapkınlıktan usanmaz

Yaşı gelse elliye” (Ay Doğar Ayazlanır)

“İki dane hele mele

Üç daneyi neylemeli” (Birin Sevdim Gaşı Gara)

“Utaniyo'm ben sana halimi demeyi

Deli gönül şeftaline vurgundur” (Gedup Gedup Ger'arkana Bakınma)

“Üç beş güzel bir arada

Dilber dilber canım dilber

Canımın yaylası dilber” (Menevşe Buldum Derede)

“Yüce dağbaşında koyun güderim

Koyunu satar da altın ederim

Kız seni alır da hatun ederim” (Yüce Dağbaşında Koyun Güderim)

Aşk Acısı Duyma:

“Nöbet şekerimi ezenim yoktur

İnce tülbentlerden süzenim yoktur

Neyleyim köşkü neyleyim sarayı

İçinde sallanıp gezenim yoktur” (Ala Geyik Gibi Boyun Sallarsın)

“Koynumda besledim tam on üç sene

Çıngıraklı yılan çıktı sevdiğim

Ne yılanı benzer ne de çiyana

Çingiraklı yılan çıktı sevdiğim

Yüzüme püskürttü zehir sarısı

Canımı sızlattı gece yarısı

Yanında halt etmiş eşek arısı” (Çingiraklı Yılan)

“Köprüünün altı tiken

Yahdın beni gül iken

Allah da seni yahsın

Üç günlük gelin iken” (Köprüünün Altı Tiken)

Kadın İstismarı:

“Sağ golum yoruldu soluma yaslan

Küçüceksin (sevdiğim gözelim)

Yanımda beslen (vay)” (Deniz Kenarına Enmeyeyidin)

“Ben seni bilirim de gücükten güzelsin

Yed avcıdan ceren gibi tegersin” (Gedup Gedup Ger'arkana Bakınma)

“Küçücükten bir yar sevsem

Sarsam belini olmaz mı” (Hasan Dağı Çatal Matal)

Mutsuzluk:

“Şu gönlümü aldı kaçtı

Başka yar ile dolaştı

Bana nisbet yaptı kaçtı

Gülemem gülemem yar gülemem” (Dere Kenarından Geçtim)

“Elinde gümüş balta

Geliyo darta darta

Yanım belim hurda oldu

Yalnız yata yata” (Elinde Gümüş Orak)

Kadın Haklarının Göz Ardı Edilmesi:

“Gaşın gara gözün gara

Çifte benler sıra sıra

Her bakışın beş bin lira

Gel vereyim peşin gelin” (Gaşın Gara Gözün Gara)

“Yüce dağbaşında koyun güderim

Koyunu satar da altın ederim

Kız seni alır da hatun ederim” (Yüce Dağbaşında Koyun Güderim)

Aşkta Sorumluluğun Karşı Tarafa Yüklenmesi:

“Kızlar gider eşmeye

Bize tuzak deşmeye

Haydin gidek içmeye” (Ekinler Biter Oldu)

“Et aldım direminen

Öldürdün vereminen

Nasıl verem olmayım

Gezersin ellerinen” (Et Aldım Direminen)

Ayrımcılık:

“Amman amman aman dayanamam

Seher vakti uyanamam

El kızısın güvenemem” (Evlerinin Önü Handır)

Takip Etme-Röntgencilik:

“Kınalamış nazik eli

Koynundaki gonca güülü

Derem dedim deremedim” (Ela Gözülü Nazlı Yari)

“Altın yüzük hoş bilezik

Kollar nazik oy oy

Ben yarimden ayrı düştüm

Bana yazık oy” (İbrişim Örmüyorlar)

Aldatmak:

“Nasıl verem olmayım

Gezersin ellerinen” (Et Aldım Direminen)

Çaresizlik:

“Öküz aldım goşamadım

Yeğid oldum yaşamadım

Namusuma ar geliyor

Gelin seni boşamadım” (Öküz Aldım Goşamadım)

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bütün kültürlerde etnomüzikologlarca, halk şarkısının belli bir kültüre ya da topluma aitlik özelliği temel kabul olarak benimsenmiş, incelenecek alanın daha küçük birimlere ayrılması suretiyle, belirli kültür çevrelerine mahsus olan türkülerle, bu türkülerin doğduğu ve icra edildiği topraklarda yaşanan kültür arasında organik bir bağ kurma yolunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Mirzaoğlu, 2001). Bu çalışmada yöresel olarak türkülerde kadın figürünün nasıl değerlendirildiğine ilişkin sonuçlar elde etmeye odaklanılmıştır. Çalışmada incelenen türkülerde kadına ilişkin övgü veya yergilerin ifadesi bağlamında kuşaklararası bir anlayışın ve iletişimin gerçekteleğini belirtmek mümkün görünmektedir. Müziğin felsefi ve estetik boyutunu tartışarak, onun insan için taşıdığı anlam ve işlevi üzerinde duran felsefe alanı araştırıcıları müziğin başlıca rolünün, belli bazı duyguların ifade edilmesi olduğunu kabul ederek, müziğin insanlar üzerinde yarattığı etkinin yalnızca ezgi, armoni ve ritimden oluşan müzik formundan kaynaklanmadığını, aynı zamanda tecrübenin kendisiyle ilgili olan bu etkinin, gerçekte, müziğin bağlamıyla ortaya çıkabileceğini ileri sürmektedirler (Mirzaoğlu, 2001). Dolayısıyla türküler, yöre kimliğinin ortaya çıkışı, korunması ve aktarılmasında da önemli bir role sahiptirler. Çalışmada, türkülerde en çok yer alan kadın temalarının sevgiliye methiye-övgü-özlem, kadının cinsel obje olarak görülmesi, kadın istismarı ve aşk acısının duyulması olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Olumlu duygular uyandıran kavramlar temasının sevgiliye methiye-övgü-özlem alt temasında bulunan otuz beş söylemin kadının fiziksel görünüşü ve bu görünüşün sevende oluşturduğu imgeler olduğu dikkat çekmektedir. Erdal (2011)’a göre erkeğin sevdiği/hoşlandığı kadını seçme, geriye ise bu karara saygı duymak zorunda olan bir kadının var olma imajı türkülerde görmek mümkündür. Türkülerde toplumsal bir kabullenme olarak doğal bir davranış gibi âşık, seveceği kızı güzellerin arasından seçmekte, kadın fonksiyonelliğini yitirip, salt cinsel nesneye

dönüşmektedir. Olumsuz duygular uyandıran kavramlar temasının alt temalarında yer alan söylemler kadın istismarı ve kadın haklarının göz ardı edilmesi yönünde öne çıkmaktadır. Söylemler, on dört-on beş yaşındaki kız çocuklarının cinsel obje olarak görüldüğünü ortaya çıkarmaktadır. On beş yaşında ergenliği henüz tamamlamamış bir genç toplumsal kültür ortamında evlenilecek yaşa gelmiş olarak yorumlanmaktadır. Özellikle kırsal bölgelerde on beş yaşına girmiş kızlara görücüler gitmekte, çeşme başlarında beğenilen, gözde kızlar haline gelmektedirler. Diğer yandan türküler uzun yıllar dillerden dillere aktarılan sözlü kaynaklar olması nedeniyle tamamen günümüz toplum anlayışını yansıtan unsurlar olarak da değerlendirilmemelidirler. Günümüz Türkiye’inde on beş yaşında bir genç kızın evliliğinin genel olarak hoş karşılanmadığını da belirtmek gerekmektedir. Ancak buna rağmen böyle bir anlayışın varlığından da söz etmek mümkün görünmektedir. Dolayısıyla türkülerin tarihsel açıdan da değerlendirilmeleri ileride yapılacak çalışmalar için söz konusu olabilecektir. Erkek ağızlı söylenen türkülerde erkek metaforlar aracılığı ile sevdiği kadınla cinsel birliktelik yaşamak istediğini anlatmaya çalışmaktadır. Türkülerde on üç veya on dört yaşlarında olan genç kız artık evlenilecek yaşa gelmiş sayılmakta ve kadın olarak görülmektedir. Bu durum ise toplumsal baskılardan ve ahlak yargılamalarından ötürü türkülerde metaforlar aracılığı ile dile getirilmektedir. Kadınlar her edebi türde olduğu gibi türkü metinlerinde de toplumsal cinsiyet ayrımına maruz kalmakta, kadının bedeni cinsel bir obje olarak görülmektedir. Mesaj iletme vasıtası olarak türküler aynı zamanda kişilerin açıkça söyleyemediği düşüncelerinin de toplumsal iletisi vazifesini görmektedir (Erdal, 2011). Yazıcı, İzgi Topalak ve Oktan’ın (2017) çalışmasında da Diyarbakır türkülerinde kadınlara cinsel obje olarak bakılmış ve kadınların istismara uğradıkları tespit edilmiştir. Yine İstanbullu ve Göher Vural’ın (2017) çalışmasında da kadının türkülerde en fazla sevgili rolünde yer aldıkları, çok eşlilik, çocuk sahibi olamamak, isteği dışında evlendirilmek, başlık parası-aldatılma-şiddet gibi durumlarla da karşı karşıya kaldığı tespit edilmiştir.

Tüm bu sonuçlar doğrultusunda; toplumun, toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili olumsuz/geleneksel yaklaşımlarının farkına varabilmesi için konu ile ilgili sempozyum/panellerin düzenlenmesi; “toplumsal cinsiyet” adı altında derslerin ilkokuldan itibaren müfredat programlarında yer alması; özellikle anne ve babaların önemli bir değişken olarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yargıları, tutum ve davranışlarının incelenmesi önem taşımaktadır. Diğer yandan kadının istismar edilmesine ilişkin hukuki düzenlemelerin de önemli bir gereklilik olduğunu vurgulamak önemli görülmektedir. Ayrıca Türkiye’deki tüm illere ait türkü metinlerinde yer alan kadın temalarının kategorilere ayrılarak ve tarihsel süreç içerisinde incelenmesi sonucunda ülkenin bölgesel olarak toplumsal cinsiyet yaklaşımını da görüntülemek mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aydın, E. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algısı: Hacettepe Üniversitesi Mühendislik ve Edebiyat Fakültesi Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Balkaya, A. (2008). Kerem İle Aslı Hikâyesinde Kerem'in Sevgili Tasvirleri Üzerine İnceleme. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1 (4), 89-101.
- Bayram, S. (2015). Sevdalinka ve Türkülerde Sevgili ve Aşk Algısı. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8 (41), 112-119.
- Berktaş, F. (1997). Kadınların Gündemi (Derleyen: Necla Arat). Tanımlanması Serbest Bir Nesne, Say Yayınları, İstanbul.
- Boratav, P. N. (1981). 100 Soruda Halk Edebiyatı. İstanbul: Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Çepni, S. (2009). Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş (4. Baskı). Trabzon: Kişisel Yayınlar.
- Doğramacı, E. (1982). Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Erdal, T. (2011). Erkek Ağızlı Türkülerde Kadın İmajı. Folklor/Edebiyat, 17(65), 37-52.
- İstanbulu, S. ve Göher Vural, F. (2017). Sayısal Veriler Işığında Türkülerde Kadın. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Mirzaoğlu, F. G. (2001). Türkülerin İşlevleri ve Zeybek Türküleri. Türkbilig, 2, 76-91.
- Mirzaoğlu, F. G. (2010). Lirik Türkülerde Kadın Tipleri. Türkbilig, 127- 164.
- Ozankaya, Ö. (1994). Toplumbilim. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Önal, G. F. (2013). Orta Anadolu Türkülerinde Kadınlarımız, Aile ve Kadın Sempozyumu, Kırıkkale, 35-45.
- Yazıcı, T., İzgi Topalak, Ş. ve Oktan, V. (2017). Diyarbakır Türkülerinde Kadın Teması. Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Diyarbakır: T.C. Diyarbakır Valiliği Kültür Sanat Yayınları: 18, 793-806.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.